

जाहीरातीचे दर.

खालील पत्त्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल इंग्रिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ' एव प्रधान: 'इति कौटिल्यः अर्थसूत्रौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख २ एप्रिल, १९४१

अंक १४

सर्व तऱ्हेची कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

पायोनियर डाईंग हाऊस'

कोचाचे कापड (Casement cloth), दाराचे पडदे, टेबल कव्हर इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना:—
भिकारदास मारुती रोड, दातेवाडी, पुणे.

L. S. G. D. Training classes for officers of Local Self Government Service under the auspices of the Government of Bombay and the Local Self Government Institute, will begin from **1st May, 1941 at Bombay, Ahmedabad and Poona.**

Fees Rs. 75

Apply for Prospectus to:

THE HONORARY SECRETARY,
410 Shanwar, Poona 2
OR

THE DIRECTOR,
11, Elphinstone Circle, Fort, BOMBAY

देशी औषधें तयार करणारा

महाराष्ट्रातील प्रमुख कारखाना

पं.ड. (अंलिमिया) व सर्व प्रकारच्या आजारांनंतर येणाऱ्या

अशक्ततेवर

रक्तवर्धक

वापरा.

सर्वत्र मिळते.

—: केंद्रे :-

पुणे, मुंबई, उमरावती, नागपूर, सांगली,
कोल्हापूर, हुबळी.

आयुर्वेद रसशाळा
पुणे, लि. पुणे ४.

मधुमेहावरील

औषध

तीन आठवड्यांचे

औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, सरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA.

विविध माहिती

रहाणीच्या खर्चाचे मानांत वाढ

मुंबई शहरातील कामगारांच्या रहाणीच्या खर्चाचे मान वाढवत चालले आहे. जून, १९३४ अखेरच्या वर्षाचे सरासरी खर्चाचे मान १०० मानले, तर १५ जानेवारी अखेरच्या महिन्यांत ११७ होतें व १५ फेब्रुवारी अखेरच्या महिन्यांत ११९ झाले.

साखरेची हिंडूस्थानांत आयात

	टन
१९३७-३८ एप्रिल ते मार्च	१३,७१५
१९३८-३९ "	२२,७१५
१९३९-४० "	२५,५०६
१९३९-४० एप्रिल ते सप्टेंबर	१,८८,५२६
१९४०-४१ "	१२,७४६

टाऊन ड्रॅनिंग योजना

टाऊन ड्रॅनिंगचा कायदा १९१५ साली मुंबई प्रांतांत अंमलांत आला, तेव्हापासून टाऊन ड्रॅनिंगच्या एकूण ७३ योजना हातीं घेण्यांत आल्या, त्यापैकी ३८ योजनांस सरकारची मंजूरी मिळालेली आहे. उरलेल्या ३५ योजनांपैकी १३ योजना स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी परत घेतल्या अथवा सरकारने त्यांस मंजूरी दिली नाही. २२ योजनांची अद्याप पूर्ण तयारी झालेली नाही.

हैद्राबाद येथे कांचकारखाना निघणार

दक्षिण हैद्राबाद येथे एक कांचकारखाना लवकरच स्थापन होण्याचा संभव आहे. कारखान्यास लागणाऱ्या २५ लक्ष रुपये भांडवलपैकी २० लक्ष रुपये निजाम सरकार देईल व ५ लक्ष रुपयांचे भांडवल लोकांस घेतां येईल, असें समजते.

उसाची लागवड

हिंडूस्थानातील उसाच्या एकूण लागवडीपैकी ५३.१% लागवड संयुक्तप्रांतांत, ११.९% पंजाबांत, १०.५% बिहारमध्ये, ७.८% बंगालमध्ये, ३% मुंबई प्रांतांत, २.८% मद्रास प्रांतांत, १.५% सर-हद प्रांतांत व १% आसामांत होते. चालू मोसमातील एकूण लागवड ४५ लक्ष, ५९ हजार एकरांत झालेली आहे, म्हणजे गेल्या वर्षाचे मानानें ती २५% वाढली आहे. गुळाच्या उत्पादनांत २३% वाढ अपेक्षित आहे. मुंबई प्रांतातील अंदाजी लागवड १३ लक्ष एकर इतकी आहे.

स्वदेशी कॉटन मिलस कं. लि. कानपूर

वरील कंपनीस डिसेंबर १९४० अखेर २० लक्ष, ९६ हजार रुपये नफा झाला. त्याचून करासाठी तरतूद म्हणून ७३ लक्ष रुपये व घसान्याचे ८३ लक्ष रुपये बाजूस काढून ठेवण्यांत आले. भागीदारांस प्रेकरन्स भागावर कर माफ ६% व ऑर्डिनेरी भागावर करमाफ ५% डिव्हिडंड देऊन ८ लक्ष, १६ हजार रुपये पुढील वर्षाचे हिशेबांत ओढण्यांत यावयाचे आहेत. कंपनीचे भांडवल ३५ लक्ष रुपये आहे.

आय. सी. पब्ल. उमेदवारांचे शिक्षण

हिंदी सनदी नोकरीसाठी निवडलेल्या उमेदवारांस प्रत्यक्ष नोकरीवर घेण्यापूर्वी शिक्षण दिले जातें, तें आजवर ग्रेट ब्रिटन मध्येच दिले जाई. युद्धपरिस्थितीमुळे तें थंडा हिंडूस्थानांत देण्यांत येत आहे. हा प्रयोग यशस्वी होत आहे असें दिसते. २९ उमेदवार सध्यां देहरादून येथे शिक्षण घेत आहेत.

हिंदी मोटारीचा कारखाना

श्री. बालचंद्र हिराचंद हे मोटारमाड्यांचा कारखाना हिंडूस्थानांत काढणार असल्याचे मार्गेच जाहीर झाले आहे. ह्या कारखान्याचे ठिकाण म्हैसूरमध्ये आहे. तेथील सरकारने १३ कोटी रुपयांच्या भांडवलाची व मुदलेल्या भांडवलावर १० वर्षे पर्यंत ३.३% व्याजाची हमी घेतली आहे. मोटार कंपनी येत्या महिन्यांत म्हैसूरमध्ये नोंदली जाईल, तिचे श्री. बालचंद्र हिराचंद, श्री. तुळ-श्रीदास सिंहाचंद व श्री. धरमसी सटाव हे मॅनेजिंग एजेंट होतील. पहिली हिंदी मोटार चालू वर्षअखेर तयार होईल, अशी अपेक्षा आहे.

व्हिक्टोरिया राणीछाप रुपये

व्हिक्टोरिया छापचे रुपये ३१ मार्च १९४१ पासून कायदेशीर चलन राहिलेले नाहीत. तथापि, ३१ सप्टेंबर १९४१ पर्यंत ते सरकारी तिजोऱ्यांत स्वीकारले जातील, व त्यांचे बदली तेथे चालू चलन मिळू शकेल. पोस्ट ऑफिसांत ते रुपये देऊन काढे, पाकिटें, इत्यादि घेतां येतील. ३१ सप्टेंबर नंतर मात्र रिझर्व्ह बँकेच्या मुंबई व कलकत्ता येथील शाखांत ते चालतील. सरकारी रेल्वेच्या स्टेशनावर राणीछाप रुपये दिले असतां तिकाट मिळू शकेल.

सिब्हिक गाई ०

१ फेब्रुवारी, १९४१ अखेर सर्वद हिंडूस्थानांत मिळून ४८७०० सिब्हिक गाई नोंदण्यांत आले आहेत. पंजाब, मद्रास व बंगाल या प्रांतांत सर्वांत अधिक, प्रत्येकांत १० हजारपेक्षा अधिक सिब्हिक गाई आहेत.

औरंगाबाद येथे रेडिओगृह

औरंगाबाद येथील रेडिओगृहांतून ब्रॉडकार्टिंग करण्यास ४ एप्रिल रोजी प्रारंभ होईल.

पालकांची तक्रार

बनारस हिंडू विश्वविद्यालयाच्या प्रवेश परीक्षेचे इंग्रजी विषयातील प्रश्न अवघड काढल्याबद्दल, उमेदवारांच्या पालकांनी विश्वविद्यालयाच्या अधिकाऱ्यांकडे तक्रार केली आहे.

फाटक्या नोटा बदलून घेण्याची सोय

फाटलेल्या अथवा चुरगळलेल्या रुपयावाल्या नोटांचे बदली दुसरे चलन मिळण्याची सध्यां भासत असलेली अडचण दूर करण्याचे उद्देशाने सरकारी ट्रेझरी ऑफिस व इंपीरिअल बँकेच्या शाखां ह्या स्वीकारल्या जाण्याची व्यवस्था आतां करण्यांत आली आहे.

मद्रास सरकारचे अंदाजपत्रक

मद्रास सरकारच्या १९४१-४२ च्या अंदाजपत्रकाप्रमाणे येत्या वर्षाच्या हिशेबांत १२.६ लक्ष रुपयांचा वाढावा अपेक्षित आहे.

संचरी स्थानिक अँड मॅन्युफॅक्चरिंग कं. लि.

वरील कंपनीस १९४० साली २ लक्ष, २० हजार रुपये नफा झाला. भागीदारांस १२% डिव्हिडंड मिळेल. कंपनीच्या 'कर' रिझर्व्ह फंडांत ३ लक्ष, २६ हजार रुपये आहेत.

दादा केमिकल्स लि.

वरील कंपनी सोडा अॅश, कॅॉस्टिक सोडा, न्डीव्हींग पावडर, क्लोरिन, इत्यादींच्या उत्पादनासाठी मिठापूर येथे कारखाना बांधीत आहे. आवश्यक ती जमीन बडोदे सरकारने अकाय करून कंपनीस दिली आहे.

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	१५८	थाचा जर्मनीशी करार-द्वि-	
२ पोलाद, साखर व जरतार		लची दिकमत फसली.	
ह्यांस संरक्षण ...	१५९	६ विचारपत्रक सङ्करीत	
३ ह्यापाण्याचे शाख ...	१६०	बातण्या ...	१६३
४ हातमागाचा घंदा व तो		७ नीमापर योजना व प्राप्ती-	
कसा सुधारला ...	१६०	वरील कराची वाटणी... १६५	
५ स्फुट-विचार ...	१६१	८ न्यू मॅजिस्ट्रिट ई. कॅ. लि. १६५	
व्यवसाय-कर-युद्धसामान्या		९ निवडक वाज्याम्ब... १६६	
पुरवठा व मुंबई-युगोस्लाव्हि-			

अर्थ

बुधवार, ता. १ एप्रिल, १९४१

पोलाद, साखर व जरतार ह्यांस संरक्षण एक वर्ष चालू

हिंदी स्वदेशी धंध्यास जकातीचे संरक्षण देण्यांत आले आहे त्यास कालमर्यादा घातलेली असून जरूरीप्रमाणे तें कमीअधिक केले जाण्याचीहि तजवजि आहे. पोलाद, साखर व जरतार ह्या धंध्यांच्या संरक्षणांत बदल करण्याचा प्रसंग आला असतां मध्यवर्ती असेंब्लींत तें तूर्त चालू रहावें अशा आशयाची सूचना आंत अगळेले बिठ सर रामस्वामी मुदलियार ह्यांनीं पुढें मांडले. त्या-संबंधानें उलट सुलट मुद्यांनीं भरलेलीं भाषणे शालीं आणि अखेर सरकारची सूचना मान्य झाली. बिठ सिलेक्ट कमिटीकडे पाठवावें अशी काळहरणकारक व विरोधी उपसूचना असेंब्लींत चर्चेसाठीं पुढें आली होती आणि तिच्या अनुषंगानें औद्योगिक संरक्षणाच्या धोरणावर बरीच भवति न भवति झाली. समासदांचे मुद्दे आणि कोटिक्रम आणि त्यांस व्यापारमंड्यांनीं दिलेलीं उत्तरे ह्यांचे स्वरूप ध्यानांत येण्यासाठीं त्यांचा गोषवारा येथें देण्यांत येत आहे. कोणत्याहि धंध्यास संरक्षण देण्यांत आले असतां त्याची अंमलबजावणी देशाच्या सर्व भागांत नीट होत आहे कीं नाहीं, इकडे मध्यवर्ती सरकारनें लक्ष पुरवावें आणि तें संरक्षण अपुऱ्या काळाचें नसावें. साखरेच्या कारखान्यांचे केंद्रीकरण विशिष्ट प्रांतांत झाले आहे, त्यांच्या सरकारांचे धोरण घंध्याच्या इतर दिकाणीं होणाऱ्या विस्तारास प्रतिकूल असतां कामा नये. संरक्षित धंध्यांच्या परिस्थितीची पूर्ण माहिती असेंब्लीच्या सभासदांस मिळणें आवश्यक आहे आणि तिचेवांचून सरकारी सूचनेबाबत मत बनवणें त्यांस अवघड होणार आहे. टाटांच्या कारखान्यांचा हा विशेष आहे कीं त्यांत कामकरी लोकांच्या, इतरत्र नाहींत अशा सोयी करण्यांत आलेल्या आहेत. तथापि, पोलादाच्या धंध्यास संरक्षण आपणालीं बरेबर चालू देण्याची आवश्यकता आहे काय ? टाटांच्या कारखान्याची भरभराट एवढी शाली आहे कीं त्याचें संरक्षणाशिवाय चालण्यासारखें आहे. तथापि सध्यांच्या युद्धपरिस्थितींत तें एकदम बंद

होणें योग्य नाहीं. टारिफ बोर्डाच्या अज्ञाचाच्या मानानें टाटा कंपनीचें पोलादाचें उत्पादन साडेसहा लाख टन व्हावयाचें पण प्रत्यक्ष उत्पादनाचा आकडा ८ लक्ष टन झाला असून कार्यक्षमतेच्या वाढीविरोधर कारखान्यांचा सर्व कमी झाला आहे. युद्धसाध्यांपैकी अनेक प्रकारांचा नवीन माल टाटा कंपनी काढीत आहे. कांहीं काळपर्यंत संरक्षण मिळाल्यानंतर धंध्यास असल्या साहाय्याची जरूर राहू नये ही कल्पना त्या कंपनीनें स्वतःच्या उदाहरणानें सरी करून दाखवली आहे.

आपल्या बिळावर झालेल्या नरम-गरम ट्रीकेस उत्तर देताना सर रामस्वामी मुदलियार ह्यांनीं पोलादावरील संरक्षक जकाती चालू रहान्या अशी टाटांची मागणी नाहीं, परंतु युद्धाच्या परिस्थितींत निरनिराळ्या जातींच्या पोलादी मालावर सरकारी उत्पन्नासाठीं मासुली जकात किती आकारावी हें निश्चित करणें कठीण आहे असें सांगितले. युद्धाच्या समाप्तीनंतरच्या काळांत उत्पन्न होणाऱ्या परिस्थितीस तांदे देण्याची तयारी कारखानदारांनीं एव्हांपासून ठेवली पाहिजे. ह्या आपल्या पूर्वी दिलेल्या सूचनेचें त्यांनीं असेंब्लीस स्मरण करून दिलें. युद्धोत्तर काळांत दुसऱ्या देशांतून पोलादाचा माल येथें स्वस्त येऊन पडेळ आणि त्यावेळीं टाटा कंपनी सरकाराकडे संरक्षणाची मागणी करूं लागल्यास तिनें भरभराटीच्या काळांत मिळालेल्या नपयाचा विनियोग कसा केला ह्याची चौकशी करावी लागेल. प्रतिकूल ट्रीकेस जागा राहू नये ह्या रीतीनें पोलादाच्या कारखान्यांनीं आपले धोरण आतांपासूनच ठेवले पाहिजे असें त्यांनीं त्यांस निश्चून सांगितले. साखरेच्या धंध्याचे बाबतींत ते म्हणाले कीं तिच्या उत्पादकांनीं कारखान्यांच्या विस्तारावर नजर ठेवून किमतीचा निष्कारण बोजा जनतेवर पडणार नाहीं अशी सखरदारी वेतली पाहिजे. संरक्षक जकातीमुळे साखरेपासून सरकारास व्हावयाचें कस्टम्सचें उत्पन्न पन्नास कोटी रुपयांपर्यंत बुडेल आहे. ह्या कित्येकांनीं केलेल्या ट्रीकेस उत्तर देताना सर रामस्वामींनीं ह्या धंध्याच्या बाढीमुळे सरकारास इतर बाजूंनीं उत्पन्न मिळाले आहे तें हिशेबांत वेतलें पाहिजे ही गोष्ट नजरेस आणिली. आपल्या सहागार मंडळाच्या स्थापनेविषयीच्या योजनेबाबत गैरसमज उत्पन्न झाला असून तिचा उद्देश साखरेच्या धंध्याचें निर्धनण करण्याचा आहे अशी कल्पना पसरली आहे ती चुकीची आहे, असेंहि आम्हांस त्यांनीं दिले. ह्या सहागार मंडळाची घटना आणि त्याचें कार्य ह्याविषयी आपला अखेरचा निश्चय झालेला नाहीं; पण साखरेच्या धंध्याच्या हिताच्या प्रश्नांचा विचार करणारे मध्यवर्ती व प्रातिनिधिक मंडळ अस्तित्वांत असल्यास त्याचा उपयोग होईल एवढेच आज आपणांस सांगतां येईल असें सर रामस्वामी म्हणाले. आपल्या विळाचा विचार सिलेक्ट कमिटीकडे सोंपवल्यापासून कांहीं फायदा नसून विवक्षित धंध्यास मिळत असलेले संरक्षण तूर्त चालू रहावें एवढेच सरकारचें म्हणणें आहे असा सुलासा त्यांनीं अखेर केव्यावर बिळास असेंब्लीनें मान्यता दिली. सरकारच्या ध्यापारी मंड्यांनीं संरक्षित धंध्यास मिळत असलेल्या संरक्षणाचे संबंधांत झसारा दिला आहे आणि त्याचा पुन्हा पुन्हा उच्चार केला आहे तो हितसंबंधी धंदे-वान्यांनीं व कारखानदारांनीं नीट लक्षांत घेणें आपल्याचें आहे. युद्धसमाप्तीनंतर औद्योगिक मंदी येईल, त्यावेळीं आपले धंदे सुस्थितींत रहावे ह्याविषयी काळजी एव्हांपासून घेण्यांत आली पाहिजे.

हवापाण्याचे शास्त्र

हवापाण्याचे (वायुचक्रशास्त्र) हे शास्त्र १७ व्या शतकांत शास्त्र म्हणून गणले जाऊ लागले. तोंपर्यंत, लोक हवामानाची चर्चा करीत, परंतु त्यास शास्त्रीय स्वरूप प्राप्त झाले नव्हते. ॲरिस्टॉटलने ह्या शास्त्रावर लिहिलेला ग्रंथ हा १७ व्या शतकापर्यंत प्रमाण मानला जात असे. पृथ्वीवर भोवतालच्या हवेच्या आवरणाचा दाब पडतो तो मोजता येतो, हे गॅलिलिओने शोधून काढले. हवेचा दाब मोजणारे बॅरोमीटर व उष्णता मोजणारे उष्णतामापक यंत्र, ह्यांचे शोधापासून ह्या हवापाण्याचे शास्त्रास नवे बळण लागले. १९३९ साली युरोपांतील पहिले रेंगेज (पाऊस मोजणारे यंत्र) एका इटालिअनाने तयार केले. १९५३ साली टस्कनीच्या ह्यूकने उत्तर इटालीत ठिकठिकाणी रेंगेज बसविले. १८ व्या शतकापर्यंत हवापाण्याच्या शास्त्राची प्रगति जरा मंदगतीनेच चालू होती. तथापि, नवी नवी यंत्रे तयार करण्यांत येऊन त्यामुळे वेगवेगळीं भोजमापे अधिकाधिक विनूचुक होऊं लागलीं होती. १९ व्या शतकाच्या मध्यापर्यंतचा काळ मिथालेच्या माहितीपासून तर्कयुक्त अनुमाने काढण्याच्या प्रयत्नांत मुख्यतः गेझा, तसक्यांचे स्वरूपांत तीं मांडण्यास नंतर प्रारंभ झाला. रोजची ठिकठिणची माहिती एकात्रित करण्यास पुढे विद्युत्देशांत्रा उपयोग करण्यांत येऊं लागला. १८७० नंतर हवापाण्याच्या शास्त्राची प्रगति द्रुतगतीने झाली. माहिती जमा करण्यांत अचुकपणा, त्यापासून अनुमान काढण्यांत शास्त्रशुद्धता, हवामान-वात्यांची वेगवेगळ्या देशांत स्थानाना, हवेच्या वरच्या आवाजांतील परिस्थितीचे संशोधन, दग्यांचे वेग व त्यांच्या भ्रमणाची दिशा ह्यांचे संशोधन, इत्यादि बाबतींत हे शास्त्र आतां पुढे गेलेले आहे. ह्या शास्त्राचा पदार्थ-विज्ञान शास्त्राशी अत्यंत निकटचा संबंध आहे. पदार्थ विज्ञानांतील मूलभूत सिद्धांतांचे स्पष्टीकरण, वातावरणांतील प्रत्यक्ष घडामोडींत दिसून येते.

त्याची व्यावहारिक उपयुक्तता

हवापाण्याच्या शास्त्राची व्यावहारिक उपयुक्तता आतां सिद्ध झालेली आहे. मनुष्यमाण्याचे अविदित व समाजाची प्रगति ही हवापाण्याच्या अनुकूलतेवरच अवलंबून असते. पाऊस अजिबात पडला नाही, अथवा तो वकशीर आला नाही, तर कसा दुष्काळ पडतो व अतिवृष्टीमुळे कसा हाहाकार होतो, ही गोष्ट हिंदुस्थानांत परिचित आहे. ज्या शास्त्राचे योगाने शेतकऱ्यास आगाऊ आपत्तीची कल्पना मिळू शकते, ते शास्त्र अत्यंत उपयुक्त नाही का ? वादळाची पूर्वसूचना मिथालेच्या आगबोटीची सुरक्षितता कितीतरी वाढली आहे. अर्थात, हवामान सात्याच्या सूचनांकडे लक्ष दिले तरच त्यांचा उपयोग होणार, हे उघड आहे. गेल्या वीस-पंचवीस वर्षांत वैमानिक प्रगति झपाट्याने झाली आहे. वातावरणांतील फरकांचा विमानांचे उड्डाणावर केवडा परिणाम होतो, हे स्पष्ट करून सांगण्याची आवश्यकता नाही. युद्ध-कालांत तर हवामान सात्याची मदत अतिशय होते. हवामानसंबंधीची बरोबर माहिती जर्मनीस मिळाली नसती, तर १९१८ साली पॅरीसवर वीब टाकणे त्यास अशक्य झाले असते. सध्याचे युद्ध तर मुख्यतः वैमानिक युद्ध आहे. तेव्हां त्यास हवामानाच्या सूक्ष्म माहितीची अतिशय जरूरी आहे. सर्वसामान्य माणसासहि हवापाण्याच्या शास्त्राचा अत्यंत उपयोग आहे, परंतु तो करून घेण्यास त्याचा शैक्षणिक दर्जा उच्च असणे आवश्यक आहे. अजाण व शत्रुभोळ्या लोकांसोटी हे शास्त्र नाही. हवापाण्याचा परिणाम लोकांच्या आरोग्यावरहि होत असतो. ह्या हद्दीने, आरोग्याधिकाऱ्यांनी ह्या शास्त्राची माहिती करून घेतली पाहिजे.

हातमागांचा धंदा व तो कसा सुधारावा

(श्री. भास्कर महादेव काळे, एम. ए., बी. टी., मुंबई यांनी फॅक्ट फाइंडिंग कमिटीचे अध्यक्ष डॉ. थॉमस यांजपुडे निवेदन केलेल्या हकिगतीचा सारांश.)

हातमागांच्या घंदाची स्थिति गेली २० वर्षे सालावत चालली आहे, हे मुंबई शहर व रत्नागिरी जिल्हा येथील हातमागांच्या घंदाचे निरीक्षण केले असता दिसून येते. याचा मुख्य कारण म्हणजे जपानची स्पर्धा, देशी गिरण्यांचे वाढते उत्पादन, कुत्रिम रेशमाचा उपयोग, गिन्हाइकाची बदलणारी आवड इ. गोष्टी होत. हिंदुस्थानांत दर वर्षी सपणाच्या कापडापैकी सुमारे २० ते २२ टक्के कापड हातमागावर तयार झालेले असते. यावरून देशाच्या आर्थिक घटनेत या घंदाचे महत्त्व दिसून येईल. विणकर वगांची सालावलेली आर्थिक स्थिति सालील मार्गांनी सुधाराता येईल:-

(१) पंचे व इतर कांही विशिष्ट जाड कापड यांची निपज केवळ हातमागांवरच व्हावी. हे कापड गिरण्यांना किंवा पॉवरलूमना काढावयास प्रतिबंध असावा. विशिष्ट कापडाचे उत्पादन करण्याचा एकमेव अधिकार हातमागांना मिथाल्यास, विणकरांची आर्थिक स्थिति योर्दाशी सुधारेल. त्याचे दुष्परिणाम किमतीवर होणार नाहीत. कारण गिन्हाइकांना व उत्पादकांना कापडाची योग्य किंमत काय हे गिरण्यांच्या कापडाच्या दरामुळे दिसून येईल.

(२) गेली कांही वर्षे हातमागांवर होणाऱ्या उच्च कापडाची (सोंबळ्याची वळे, रेशमी उपरणी, शाळू इ.) स्थिति सालावली आहे. पुष्कळ विणकरांनी उच्च दर्जाचे कापड तयार करण्याचे बंद केले आहे. तरी सरकारने असले उच्च कापड तयार करणाऱ्या विणकरांना ठराविक प्रमाणांत निदान तीन वर्षे तरी मदत घानी. ह्या मदतीचा उद्देश जुन्या केलेचे पुनरुज्जीवन करणे हा होय.

(३) सरकारने आपल्या उपयोगाकरिता लागणारे कापड शक्य तितके हातमागांवर तयार झालेलेच घ्यावे.

(४) सुताचा पुवडा करण्यासाठी सरकारच्या औद्योगिक सात्याने मुख्य केंद्रांचे ठिकाणी दुकाने उघडावी व विणकरांनी सकहारी तत्त्वावर आपल्या मालाच्या विक्रीसाठी दुकाने काढावी.

(५) जपानची मारक स्पर्धा शक्य तितकी कमी करावी.

(६) कांही सेटिंगांवांतून शेतकऱ्यांना कित्येक दिवस शेतीचे काम नसल्यामुळे स्वस्थ बसावे लागते. उदाहरणार्थ, भातसेतीसाठी प्रसिद्ध असलेला कुलाबा जिल्हा. तरी अशा गांवांतून हातमागांचा धंदा हा शेतकऱ्यांना दुय्यम धंदा म्हणून उपयुक्त ठरेल. तरी अशा ठिकाणी सरकारने व स्थानिक संस्थांनी हातमागांचा प्रचार करावा.

(७) लोकांच्या बदलणाऱ्या आवडी, व तदनुसार घंदांत सुधारणा करणे यांकडे विणकर वगांचे लक्ष पाहिजे.

महागाई भत्ता

प्रांतिक सरकारांच्या हद्दींत काम करणाऱ्या मध्यवर्ती सरकारच्या कनिष्ठ नोकरांस प्रांतिक कनिष्ठ नोकरांहतकाच भत्ता देण्याच्या प्रश्नाचा विचार मध्यवर्ती सरकार करित आहे. ह्या भत्त्याची वार्षिक रकम २० लक्ष रुपये होईल.

स्टुट विचार

मध्यसाय-कर

मध्यवर्ती असेंब्लीत सर फ्रेडरिक जेम्स, युरोपियन गटांतले मद्रासचे प्रतिनिधि ह्यांनी एक कायद्याचा मसुदा पुढे मांडला. धंदे, व्यवसाय, उद्योग ह्यांवर प्रांतांमध्ये कर घेण्यांत येतो. त्यांची वार्षिक कमाल मर्यादा कोणाहि इसमाचे बाबतीत ५० रुपये असावी असा निषेध घालणें हें त्यांच्या विळाचें उद्दिष्ट आहे. १९३९ साली पार्लमेंटनें दुसऱ्या कायदा पास केला त्यांत प्रांतिक कायदे मंडळांस धंदे-व्यवसाय करणांवर ५० रुपयांपर्यंत दर माणशीं, दरवर्षी कर बसण्याची मुभा दिली. १९३९ च्या मार्च ३१ पूर्वी ज्या ठिकाणी ह्यांपेक्षा अधिक दरांनें कर आकारला जात असे त्यांस ह्या कायद्याचे अपवाद. म्हणून समजलें जावें अशी तरतूद त्यांत करण्यांत आली. ह्या अपवादाचा असा परिणाम झाला कीं मद्रास शहरांतले १,००० रुपये व बाहेर ५५० रुपये हीं करांची कमाल मर्यादा कायम झाली. सर फ्रेडरिक ह्यांच्या मतें हा कर निराळ्या स्वरूपांतला प्रांतीयरील करच होय आणि कांहीं जणांच्या बाबतींत त्याचें प्रमाण २५ टक्के इतकें होतें. मद्रासप्रमाणें इतर प्रांतांतही लोकांचें गाऱ्हाणें असल्यास त्या सर्वांची दाद लागावी ह्या हेतूनें आपण मध्यवर्ती कायदे मंडळांत आपलें बिल आणलें असल्याचें त्यांनीं सांगितलें. ह्यासंबंधांत सर जेरेमी रेस्मन ह्यांनीं बिल लोकमत अजमावण्यासाठीं फिरवण्यांत यावें असें सुचविलें आणि ती सूचना असेंब्लीनें मान्य केली. प्रांतीयरील कर बसवणें हा मध्यवर्ती सरकारचा सास हक आहे आणि त्याचें अतिक्रमण निरनिराळ्या मार्गानीं होत असल्याची जाणीव आपणांस आहे, पण सर फ्रेडरिक ह्यांच्या विळाशीं प्रांतिक सरकारें आणि स्थानिक स्वराज्य संस्था त्यांचे हितसंबंध निगडित झाले असल्यानें त्यांचे विचार मागवून मग असेंब्लीनें आपलें मत बनवणें योग्य होईल हीं फडनविसांची कल्पना असेंब्लीस पडली आणि तें बिल आतां लोकमतप्रदर्शनार्थ प्रसिद्ध केले जाईल. व्यवसाय व धंदे यांच्या अनुषंगानें कर बसवण्याची मुभा सध्याच्या घटना कायद्यानें प्रांतिक सरकारांस व स्थानिक संस्थांस दिली आहे. तिच्या मर्यादा कोणत्या आणि हा कर व प्रांतीयरील कर यांचा परस्पर संबंध कसा असावा हाच धरें महत्त्वाचा प्रश्न आहे.

युद्धसामानाचा पुरवठा आणि मुंबई

मुंबईच्या युरोपियन चेंबर ऑफ कॉमर्सच्या वार्षिक सभेत भाषण करताना नामदार गव्हर्नर, सर रॉजर लम्बे, यांनी युद्ध सामुग्रीच्या पुरवठ्यांत आपल्या प्रांताच्या वांट्यास किती हिस्सा आला ह्याविषयी माहिती दिली ती उद्बोधक आहे. गेल्या फेब्रुवारी अखेरच्या अकरा महिन्यांत मध्यवर्ती सरकारच्या देण पुरवठा सात्यांच्या मार्फत सुमारे ६० कोटी रुपये किंमतीचा माल खरेदी करण्यांत आला. त्यांत मुंबईचा वांटा १५ कोटी इतका भरला. हा आकडा अंदाजी असला तरी ठोकळ मानानें असें म्हणण्यास हरकत नाही कीं मुंबईनें एक चतुर्थीस माल मध्यवर्ती सरकारास पुरवला. मुंबईहून होणाऱ्या पुरवठ्याचें वैशिष्ट्य ह्या प्रांतामधून खरेदी झालेल्या गिरणी कापडांत आहे. गिरण्यांच्या मालास आणखी अधिक मागणी येण्याचा रंग दिसत आहे

युद्धोपयोगी गाऱ्यांचें बांधणी काम हें मुंबईनें केलेल्या पुरवठ्याचें दुसरें महत्त्वाचें अंग आहे. रेलवेजवर वाघणीचा तुटवडा भासतो ह्याचें प्रमुख कारण लढाऊ गाऱ्यांची मोठ्या प्रमाणावर चाळलेली बहातुक हें असून मुंबईनें लष्करी गाऱ्या बांधण्याचें कामीं मोठी कामगिरी चालवली असल्याचें सर रॉजर ह्यांनीं अभिमानपूर्वक सांगितलें. दिसाव्यास किरकोळ पण महत्त्वाच्या अशा अनेक जिनसां मुंबई पुरवित असल्याविषयीचीं त्यांनीं कित्येक उदाहरणें दिलीं. दारुगोळ्यासारख्या लढाऊ मालाचें उत्पादन बिनलष्करी कारखान्यांत चालू आहे ह्या गोष्टीचाहि निर्देश त्यांनीं केला. लष्करी कारखान्यावरचें ओझे ह्या रीतीनें हलकें झालें असून त्यांतहि सबंध हिंडुस्थानांतल्या कामाचा चवदा हिस्सा मुंबईच्या वांट्यास आला आहे. बिनलष्करी कारखान्यांत विशिष्ट जातीच्या दारुगोळा आणि आनुषंगिक माल तयार होण्याच्या कामीं स्वाभाविक रीतीनें येणाऱ्या अडचणां दूर केल्या जात असून हें उत्पादन सारसं वाढत आहे. पोलादी बांधकाम करण्याचा वेदा मुंबईत विशेष महत्त्वाचा मसुदाहि त्याबाबतीतहि १९४० साल अखेर एवून ६० हजार टनांच्या ओढीरी सर्व हिंडुस्थानांत मिळून देण्यांत आल्या, त्यापैकी ११ हजार टन मुंबईच्या वांट्यास आल्या आणि त्यांची किंमत ३५ लक्ष रुपये झाली. ह्या रीतीनें युद्धसामुग्रीच्या निमित्तानें उद्योग-धंद्यांचा हिंडुस्थानांत विस्तार चालला आहे त्याचा हिंदी आर्थिक उन्नतीवर कायमचा अनुकूल परिणाम झाल्याबाबून रहावयाचा नाही असा अभिप्राय सर रॉजर ह्यांनीं व्यक्त केला.

युगोस्लाव्हियाचा जर्मनीशी करार

आफ्रिकेंत व आल्बेनियांत इटलीच्या सैन्याचा घुस्वा उडाला असून अँबिसीनिया व इरिट्रिया ह्या इटालियन प्रदेशांत ब्रिटिशांची प्रगति ह्यापाठ्यानें चालली आहे. इटालियन सोमालीलँडमध्ये आतां शत्रूचा मागमूसहि राहिलेला नाही. आल्बेनियांत ग्रीक फौजांची सरशी चालू आहे आणि इटालियनांचे हळू परतवण्यांत येत आहेत. युगोस्लाव्हियाचा साम्राज्याचा डोळारा ह्याप्रमाणें जमीनदोस्त झाल्याकारणानें हिटलरला आपल्या दोस्ताच्या सहाय्यार्थ कांहीं तरी हाडचाल करणें प्राप्त होतें. ग्रीसच्या विरुद्ध आपल्या फौजा पाठवणें हाच मार्ग आक्रमणें त्यास आवश्यक असल्यानें त्याचे प्रयत्न त्या दिशेनें चालले होते. त्यासाठीं बाल्कन देशांत जर्मनीची बाजू बळकट करणें ही पहिली व महत्त्वाची गोष्ट त्यास साधावयाची होती. रुमानिया व बस्गेरिया ह्या देशांत आपली सत्ता त्यास घमक्या देऊन त्यानें बसोपत केली आणि युगोस्लाव्हियाच्या राजकारणास हात घातला. जर्मनी, इटली व जपान ह्यांच्या त्रिकुटांत त्या देशास सामील करून घ्यावयाचें आणि त्याचा उपयोग ग्रीसवरील हल्ल्यांत करावयाचा हा हिटलरचा वेत होता. त्यानें तेथेहि आपल्या नेहमीच्या हिकमती चालवल्या. युगोस्लाव्हियाच्या मंत्रिमंडळास घमक्या देणें, त्यांत फूट पाडणें इत्यादि युक्त्यांचा अंगिकार त्यानें केला. युगोस्लाव्ह जनतेस जर्मनीच्या कारवायांचा चांगला अनुभव आलेला असल्यानें आपल्या मंत्रिमंडळानें त्याच्याशी कसलाहि करार करूं नये असें आपलें मत तिनें स्पष्ट व्यक्त केले. इंग्लंड व तुर्कस्तान ह्यांनीं युगोस्लाव्ह सरकारास जर्मनीच्या सूचनांचे विरुद्ध सावधगिरीच्या सूचनाहि दिल्या. तें सरकार हिटलरच्या घमक्या व अविनोदनेत ह्यांचा योग्य परामर्श घेऊन आपलें स्वातंत्र्य

अबाधित ठेवण्यांत यश मिळविले अशी आशा एकाकाळीं वाटत होती. परंतु शेवटीं हिटलरनें आपला हाव साधून युगोस्लाव्ह सरकारास करार करण्यास भाग पाडलें आहे. हा करार वरून दिसण्यास विशेष कडक नसला तरी हिटलरी हिकमती सर्व जगास कडून जुकल्या असल्यानें युगोस्लाव्हियाचें स्वातंत्र्य त्यानें नष्ट झालें आहे असेंच प्रत्येकास वाटत आहे. युगोस्लाव्हियाच्या स्वातंत्र्यास आपण पक्का ठावणार नाही ह्या जर्मन मुत्सखांच्या वचनास किती किंमत वावयाची ह्याविषयी जर्मनी-बाहेर कोणासच शंका वाटत नाही. युगोस्लाव्हियानें आपलें स्वातंत्र्य विकलें तरी जर्मनीस तोंड देण्याचा स्वतःचा निश्चय श्रीसनें व्यक्त केला आहे आणि त्यास इंग्लंड व अमेरिका ह्या राष्ट्रांचा पूर्ण पाठिंबा आहे.

हिटलरची हिकमत फसली

धाकटपट्टा व लाडूच दाखवून आणि फंदफितुरीचा अवलंब करून हिटलर व त्याचे साथीदार ह्यांनी युगोस्लाव्ह सरकारची मित्रत्वाच्या करारावर सही घेऊन पुढील ढाबपंचांचा वर बाणिंल्याप्रमाणें विचार चालवला. तथापि कराराच्या कामादावरची शार्ड वाळली नाही तोंच युगोस्लाव्हियांत राज्यक्रांति एकाएकी होऊन हिटलरच्या राजकारणाचा ढोळारा साली आला. निस्कूट राष्ट्रांनी झालेला करार युगोस्लाव्हियाच्या स्वातंत्र्यास व इमतीस विधातक असल्याचें त्या देशांत बहुमत होतें. सैन्याचे व इतर अधिकारी आणि जनता ह्यांस तो सर्वस्वी अमान्य होता. हा अपमान सहन करावयाचा नाही असें ठरवून त्यांनीं मंत्रिमंडळ उधळून लावलें आणि पीटार राजांनीं राज्यसूत्रें स्वतःच्या हातीं घेतल्याचें जाहीर केलें. युगोस्लाव्हिया आपल्या पंजासालीं आणून मीसवरील आक्रमण सुलभ करावयाचें हा जर्मनीचा बेत फसल्यामुळे हिटलरच्या सर्व योजनांमध्ये गोंधळ उडून गेला आहे. युगोस्लाव्हियाच्या नव्या राज्यकर्त्यांवर अर्थातच जर्मनीचा घुरसा झाला आहे आणि त्यानें करार मोडल्याचा आरोप त्या राष्ट्रवर करण्यांत येत आहे. हिटलरच्या कारवाया व ढाबपंच ह्यांस मध्य-युरोपांत आतांपर्यंत यश मिळत गेल्या कारणानें जर्मनीविषयी तिकडील राष्ट्रांस भीति वाटत होती, ती परिस्थिति बदलली आहे आणि जर्मनीनें पादाक्रांत केलेल्या देशांतील लोकांस उचेलन मिळालें असलें पाहिजे. जर्मनीच्या चढाईस चांगला पक्का बसला आहे आणि ब्रिटिश धोरणास सर्वस्वी अनुकूल अशी परिस्थिति निर्माण झाली आहे.

बॉंबे इलेक्ट्रिक सल्लाय अँड ट्रामवे कं. लि.

वरील कंपनीस १९४० साली १ कोटी, ८७ लक्ष रुपये नफा झाला. १ कोटी, १४ लक्ष रुपये सर्व वजा जातां ७३ लक्ष रुपये नफा उरला, त्यापैकी नफा वाटणीसाठीं ४५३ लक्ष रुपये राहिले. म्युन्सुलेटिव्ह प्रेफरन्स भागांस ७% व 'ऑर्डिनेरी भागांस प्रत्येकीं ६ रुपये डिव्हिडंड मिळाले. युद्ध-परिस्थितीमुळे सरकारनें मुंबईतील राजींच्या उजेडावर नियंत्रण घातलें, त्याचा परिणाम विजेच्या सपवर प्रतिकूल झाला. तथापि, औद्योगिक उत्पादन वाढल्यामुळे हें नुकसान जाणवतें नाही. लष्करी हाडचाली व औद्योगिक चलती ह्यामुळे बहामुक्त वाढली व त्याचें उत्पादन अधिक मिळाले. कंपनीस लागणाऱ्या मालाची किंमत वाढत चालली आहे. कामगार वर्गानिंह महागाई

भत्ता मिळवलेला आहे. दिवाळीचे वेळीं मुंबई शहरांत ४ लक्ष जादा मुनिट्स बाज सपते; गेल्या दिवाळींत इमारतींचे बाहेर रोषणाईस मनाई होती. ट्रामवेच्या उतारुंत २१३ लाखांची वाढ झाली. ट्रामवेच्या रुळांची जरूर तेवढीच इतती करण्यांत आली; माल मिळण्याच्या अडचणीची तराटू करण्यासाठीं ही सख्तदारी घ्यावी लागली. बसेसच्या उतारुंची संख्या ४४ लक्षांनीं वाढली.

लोक चहा कां पितात ?

लोक चहा कां पितात, ह्याविषयी ग्रेटब्रिटनमध्ये चौकशी केली होती, त्यावेळीं हजारों लोकांनी दिलेल्या उत्तरांचें सार सांगी दिलें आहे. स्त्रियांपैकीं ३५% स्त्रिया संवय म्हणून चहा पितात; पुरुषांत तें प्रमाण ४०% आढळतें. चहाचा स्वाद २८% स्त्रियांस आवडतो. २७% पुरुषांसही तो पसंत पडतो. २७% स्त्रियांस चहा उत्साहवर्धक वाटतो व त्यासाठीं मुक्त्यतः त्या चहा पितात; फक्त १८% पुरुषांसच चहाचा हा गुण विशेष पसंत पडतो.

दक्षिण कोंकणातील राष्ट्रीय बाण्याचें

प्रमुख साप्ताहिक

हिंद-सेवक

संपादक—सदानंद शांताराम भांडारकर

प्रकाशक—मधुकर यशवंत भांडारकर

हिंदसेवकमध्ये दूर गुरवारी रत्नागिरी जिल्ह्यांतील सर्व चढामोडींची विस्तृत माहिती मिळते.

व्यवस्थापक—'हिंद-सेवक', मालवण, जि. रत्नागिरी.

ग्रामोद्योग करून पैसा मिळवा.

देशी रंगारी शिक्षक—विदेशी रंग महागले ना ! मग वनस्पतीपासून रेशीम, सूत, लोकर रंगविणें व चिटें छापण्याची सोपी माहिती शिका. किं. १। रु.

नजरबंद शिक्षक—जाडूच्या ८० चमत्कारिक खेळांची सचिव माहिती मागवून जाडुगार व्हा ! किं. १। रु.

बुटपालिश शिक्षक—कातड्याचा लावण्याची घडू व पातळ निराळ्या रंगाची पॉलिश घरी बनवा ! किं. १। रु. ह. निराळा.

प्रो. हानमित्र, सनवार, पुणे २.

जाहिरात

लिमिटेड कंपनीच्या कामाची माहिती असलेला G. D. C. अगर D. Com भास झालेला व कामाचा अनुभव असलेला कारकून पाहिजे.

भेटण्याची वेळ—दुपारी २ ते ४ पर्यंत

नोकरीवर रुजू होण्याची तारीख ७ एप्रिल

विजय टेक्स्टाईल्स लि.

५१३ सनवार, पुणे

विचारप्रवर्तक सहकारी बातम्या

(ले.—श्री. वा. चिं. मानु, पुणे)

विविध कार्यकारी सोसायट्याः—सहकारी चळवळीव्यतिरिक्त अन्य हेतूने अस्तित्वात आलेल्या रिश्वर्ष बँकेने जी फर्मानें जाहीर केली आहेत त्यामधूनच या 'मल्टिपर्पज' सोसायट्यांचा जन्म झालेला आहे, आणि तेव्हांपासूनच त्यांचा वेळीं अवेळीं उदो उदो करण्याची संधि सहकारी सात्यातील वरिष्ठ अंमलदार-चाया दवडीत नाहीत ! मीरत येथें यू. पी. ची २३ वी प्रांतिक सहकारी परिषद सर टी. विजयराघवाचार्य यांच्या अध्यक्षतेखाली भरली होती. सर विजयराघवाचार्य हे मद्रास इलाख्यातील एक नामवंत सहकारी आहेत. मद्रास इलाख्यातील सहकारी चळवळीचा आढावा घेऊन, त्यांत काय सुधारणा कालमानाप्रमाणें करता येणें शक्य आहे व जरूर आहे, तें अधिकारीवाणीनें सांगण्यासाठी मद्रास सरकारनें जी एक चौकशी कमेटी नेमली होती तिचे अध्यक्षस्थान सर विजयराघव यांना देण्यांत आलेलें होतें. यावरूनच त्यांचे सहकारी चळवळीतलें स्थान स्पष्ट होण्यासारखें आहे. मीरत येथील परिषदेच्या अध्यक्षीय भाषणांत सर साहेबांनीं 'मल्टिपर्पज' सोसायट्या रानोमाळ स्थापन करण्याची सहकारी अंमलदारांकडून जी विसाडघाई होत आहे त्या संबधानें ते म्हणतात. " रिश्वर्ष बँकेच्या फर्मानामुळे विविध कार्यकारी सोसायट्या स्थापन करण्याचें मोठे पीक आलें आहे ! एकाच संस्थेच्या कार्यक्षेत्रांत, अनेक स्वरूपाचे व्यवहारांची गुंतागुंत केल्यानें शेतकऱ्यांच्या आर्थिक जीवनाच्या मानसिक तत्त्वज्ञानांत किती घडवून आणण्याचा प्रयत्न करणाराबद्दल आश्चर्य वाटतें. वेगवेगळ्या स्वरूपाचे व्यवहार करण्यास वेगवेगळी स्वतंत्र व परिपूर्ण योजना करणें हा जीवनशास्त्राचा कायदा असतांना ते वेगवेगळे व्यवहार सेचून एकाच संस्थेत घुसडणें कितपत योग्य ठरेल ? ज्या हद्दीच्या सहकारी प्राथमिक संस्थांत वेगवेगळे व्यवहार अंगार घेण्याला पोटीयिमाप्रमाणें पूर्ण मुभा असताही किती संस्थांना ते सर्व व्यवहार हातीं घेतां आले आहेत ? व त्यांचे कारणही उघडच आहे कीं, स्वाभाविक परिस्थितीची अनुकूलता नाही, अपुरी साधने व स्वयंस्फूर्तीनें जबाबदारीची जाणीव जागृत ठेवून काम अंगार घेण्यास पुढें येणारी माणसें नाहीत ! हा अनुभव पदोपदीं आला असताही केवळ रिश्वर्ष बँकेच्या फर्मानांनं दुंदुक्त्यानें या अनेक उपघ्यापी संस्था निर्माण करून पहाणें शुद्ध वेडपणाचें ठरणार आहे. "

विविध कार्यकारी ऊर्फ अनेक उपघ्यापी संस्थांची प्रारंभीचीच प्रगति लक्षांत घेतां तशा घर्तीच्या नवीन संस्था स्थापन करण्याबद्दल " हळूहळू वावा " असा इशारा दिडोस भरलेल्या रजिस्ट्रारस कार्यालयासमर्थ्य देण्यांत आलेला आहे, त्यावरून सर विजयराघवाचार्य यांच्या अनुभवीक शब्दांचें महत्त्व वाचकांच्या लक्षांत येईल. सहकारी सात्यातील इत्थम अंमलदारांचे हाताखालीं रूल-केव्हलपमेंट इन्स्पेक्टरांचा जो वर्ग निर्माण करून देण्यांत आलेला आहे व फक्त कागदपत्र तयार करून हातीं सोपडेल त्या गोर्वां विविध कार्यकारी सोसायट्या स्थापन करण्याचा चंग बांधण्यांत आलेला आहे, त्यांचे लगाम सहकारी सात्यानें अमळ सेचून घरिले पाहिजेत. मुंबई इलाख्यानें लोकरच धडा वेतला हें समाधानाचें वृत्त कळविण्यास आनंद होतो.

प्राथमिक पतपेढ्यांचे सभासदांना त्या संस्थांनीं फक्त चाहूँ शेतीच्या गरजाच भागविण्यासाठी भंडवल पुरवावें. लंब मुवतीचीं कर्जे ठंडमार्गेज बँकांनीं घाडीत मालाची खेदी विक्री करण्यास स्वतंत्र संस्था निर्माण व्हाव्यात, उसांची लागवड करणारे, फळबागांची लागवड करणारे, कापूस निर्माण करणारे, दूध पुरविणारे, अंडी गोळा करणारे अशा एकाच शेतकऱ्याच्या वेगवेगळ्या व्यवहारासाठी वेगवेगळ्या स्वतंत्र संस्था करून विभागी करण्याचें तत्त्व एका तोंडानें प्रतिपादीत असतां, पुनः अनेकावच कार्ये करणाऱ्या एकाच संस्थेचें जाळें निर्माण करून व्यवहारांचें केंद्रीकरण करण्याचा उपघ्याप करणें ग्राहणपणाचें होणार नाही, असा तर विजयराघव यांचा स्पष्ट अभिप्राय आहे.

नागपूर येथील मध्य प्रांताचे सहकारी पतपेढ्यांचे शिक्षण-विषयक इन्स्पेक्टर श्री. पुंडलिक, मल्टिपर्पज सोसायट्यांबद्दल अभिप्राय देतात कीं, " या प्रांतातील विविध कार्यकारी पेढ्या अद्याप नवीन आहेत, आणि ज्याअर्थी त्या मर्यादित जबाबदारीच्या तत्त्वावर उभारलेल्या आहेत त्याअर्थी, त्या आर्थिक परिस्थितीमुळे अडचणीत येण्याचा संभव फारच कमी आहे ! दुसरे असें कीं, या पतपेढ्यांचे सभासदांना मालाच्या तारणांवर तेवढें भंडवल लागतें. कार्यक्षेत्र विस्तृत आणि मर्यादित जबाबदारी, ह्यामुळे सभासदांचा भरणण पुष्कळ होतो. म्हणून या विविध कार्यकारी संस्था सहकारी पद्धतीनें सभासदांचें आर्थिक जीवन उज्वळ करून सेडेटावांची पुनर्घटना नमुनेदार करितील असा भरोसा आहे. "

श्री. पुंडलिक साहेबांचा आशावाद फलरूप झाला तर त्यांना होणाऱ्या आनंदापेक्षा थत्कचित्ही कमी आनंद आम्हांला होणार नाही. पण नुसतें विस्तृत क्षेत्र व मर्यादित जबाबदारी यामुळे हिंदी शेतकऱ्यांचे आर्थिक जीवन सुलभमय होईल हा कार्यकारण भाव आम्हांत पटत नाही. रिश्वर्ष बँकेने काढलेल्या फर्मानामधून जन्म घेणाऱ्या या संस्था यशस्वी होण्यास, सर्वसामान्य शेतीचा धंदा व्यावहारिक हद्दीनें नफातोड्याच्या हद्दीनें संबीर पायावर जोपर्यंत बसू शकत नाही, जोपर्यंत हेतकी शेतकऱ्याला नशिवावर हवाला ठेवावा लागतो व जोपर्यंत शेतकरी वर्गीत जमाखर्चाचें अंदाजपत्रक करण्याची संभव हाडीमाशीं सिखळी जात नाही तोपर्यंत हा आशावाद फलरूप होण्याबद्दल वाददस्त शंका वाटते !

मुंबई प्रांतातही अशा विविध कार्यकारी पतपेढ्या स्थापन करण्याचे प्रयत्न कित्येक रूळ डेव्हलपमेंट इन्स्पेक्टरांनीं चालविले होते. ताडकऱ्यांच्या नकाशासमर्थ्ये दिसणारी चार दोन गांवे हुडकून काढावीत, मालदेवामार्फत सभा भरवावी, पोटीनियमांचा गट्टा व अंगठ्याचा उसा उमटविणारे शाईचें पॅड जवळ बाजगावें व चार, चार पत्रकें वनडें संस्था नोंदविण्यास पाठवावी; मग त्यांत सभासद कोण होणार आहेत, त्यांचा पूर्वतिहास काय आहे, विविध कार्ये कोणचीं, त्याची सभासदांना किती जाणीव आहे हें पडताळून न बवतांच संस्था रजिस्टर झाल्या. रिश्वर्ष बँकेचे फर्मानास विरोध दर्शविण्याचें घाट्ये कोण करणार ? परिणाम असा दिसून आला कीं, जुन्या शेतकी पतपेढ्यांतून लवाद हुकुमनामे होऊन जमिनी मगानून ज्यांचा कायदेशीर मार्गानें

बसूल करावा लागला होता असेच कित्येक लोक भराभर या अनेक-विध कार्यकारी पेश्यांत सभासद झालेले आढळले ! मर्यादित जबाब-दारीचे तत्त्वावर ह्या संस्था उभारल्या असल्याने त्यांनी जमवि-लेल्या भांडवलाचेबद्दल भांडवल सहकारी बँका देऊं लागल्या. पण सभासदांना ५ रु. ची प्राथमिक ठेव कापून देऊन १०००.०० रु.ची या प्रमाणांत कर्जे उचलण्याची इच्छा ! तेव्हां अर्थातच कोढमारा होऊं लागला व व्यवहार सुरू करणेंच प्रायः कठीण झाले. तेव्हां सहकारी सात्यानें देणग्या देऊन प्राथमिक सचांची तोंडमिळवणी करण्या-साठी पिशाचीची तोंडे सैल केलीं. परंतु देणग्यावर कां या संस्था चालणार ? देणगीची रकम संपली कीं व्यवहार आटोपला. कार्यकारी जिवंत झारा लागतो; सुद्ध संस्थाचे चालकाना देणग्या मिळूंक शक-तात ही जाणीवच आळशीवृत्तीला पुढीं देते. त्यामुळे या संस्था हल्लीं सुरतू लागलेल्या आहेत.

* * *

‘मल्टिपर्पज’ संस्था स्थापन करीत असतांच शेतकऱ्यांचे शेतांतल्या मालाची विक्री हमसास होईल अशी तरतुदीची सांखळी सेडेगांवच्या आठवडा बाजारापासून तो थेट पुण्या-मुंबईच्या टर्मिनल मार्केटपर्यंत अगोव्हर करावयास हवी. संस्थेमार्फत माल-विक्रीची सोय नाही अन् मात्र न विकणारास ५००.०० रु. ही अट ! अर्थात ही अट फोल ठरली, सैल करावी लागली. सभासदांनीं नियमांचें पाणी ओढसलें. सात्याचीं स्वयंमुखें व पोटांनियम अम-लांत न आणले तरी चालतात. हें त्यांच्या पुनः अनुभवास आलें. रेंव्हेन्यू सात्याचे हक्क ज्या पद्धतीनें अमलांत आणण्याची कोर्षिस सरकार करिते ती पद्धत सहकारी सात्याची नाही हा अनुभव पदोपदीं येत आल्यानें या संस्थांचें भवितव्य आशादायक दिसत नाही, असें मोठ्या सेदानें म्हणावें लागतें.

* * *

त्यांतल्या त्यांत घोडी आनंदाची बातमी आली आहे कीं, मुंबईस सहकारी माल विक्रीची व्यवस्था करण्याचा पूर्वं विचारविनिमय कर-ण्यासाठीं काहीं अनुभवीक तज्ज्ञांची एक सभा राजेश्ठार साहेबानीं बोलावली होती. या सभेंत विचारविनिमय होऊन योजना कदाचित् ठरेल व मग सेड्याचे बाजारांत विक्री न होणारा माल मुंबईला विकण्यासाठीं पाठविण्याची हमसास सोय होईल. असें झाल्यास मात्र चळवळीला नवचैतन्य प्राप्त होईल, पण मुंबईच्या सभेची तपशीलवार हकीकत समजपर्यंत गप्य बसणें जरूर आहे.

—कोचीनमधील लँडमॅगिज बँकेला स्थापन होऊन ५ वर्षे नुकतींच झालीं. हल्लीं तिचे २१५४ सभासद व ७८९४००. रु. जम-विलेले भागांचें भांडवल आहे. सरकारनें ५ लाखापर्यंत भांडवल देण्याचें कबूल केलेलें असल्यानें बँकेला टिबॅचर्स संपाविण्याचें कारण पडलें नाही. अहवालाचे सालीं बँकेस निव्वळ नफा रु. ९८२९ झाला.

—संयुक्त प्रांतांमध्ये इंडस्ट्रियल फायनन्स कार्पोरेशन (उद्योग-धंद्यासाठीं भांडवलाचा पुरवठा करणारें मंडळ) ही जी संस्था काँग्रेससरकारच्या अमदानांत सुरू करण्यांत आली तिचें प्रांतिक बँकेत रूपांतर करण्याची एक योजना हल्लींच्या सरकारपुढें विचारासाठीं आलेली आहे. जोड्या जोड्या उद्योगधंद्यांना भांड-वलाचा पुरवठा सहकारी पद्धतीनें करणें हा मूळचा हेतू मात्र बदलण्यांत येणार नाही, अशी अंमलबजावणी झाली तरच या रूपांतराची सरी उपयुक्तता !

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानींत असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल विल्डिङ्क ९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ यारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा	१९ विरमगांव (अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (" ")	२० धुळे (" प. सानेद्वे)
४ कन्हाड (" ")	२१ दोंडाईचे (" ")
५ तासगाव (" ")	२२ शिरपूर (" ")
६ किलोस्करवाडी (" ")	२३ शहादे (" ")
७ शिराळे (" ")	२४ मंडुरवार (" ")
८ कोरेगाव (" ")	२५ साक्री (" ")
९ वार्डे (" ")	२६ शिंदखेडे (" ")
१० अहमदनगर (अहमदनगर)	२७ तळोद (" ")
११ शेवगाव (" ")	२८ मल्लिगाव (" नाशिक)
१२ कोपरगाव (" ")	२९ सटाणा (" ")
१३ बेलापूर (" ")	३० कळवण (" ")
१४ राहुती (" ")	३१ लासलगाव (" ")
१५ मिर्बेडी (" ठाणे)	३२ नांदगाव (" ")
१६ पालघर (" ")	३३ दोहद (" पंचमहाल)
१७ कल्याण (" ")	३४ काळोड (" ")

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणीं हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्प-न्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणें उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेडऑफिस अमर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

नीमाथर योजनेप्रमाणें प्राप्तीवरील कराची वॉटंणी

प्राप्तीवरील कराची वाटणी मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांत व्हावी, हें तत्त्व हिंदी घटना-कायद्याने मान्य केलेले आहे. सर. ओटो नीमाथर ह्यांनी आपली ह्या वाटणीसंबंधी योजना तयार केली, त्यावेळी मध्यवर्ती सरकारची आर्थिक परिस्थिति विशेष समाधानकारक नव्हती. रेल्वेजकडून अपेक्षित उत्पन्न सरकारास मिळत नव्हतें; उलट काहीं प्रांतांस मध्यवर्ती सरकारास दरसाल मदत यावी लागत होती. पांच वर्षांचे अवधीत ही परिस्थिति सुधारेल, अशी सर. ओटो ह्यांची अपेक्षा होती. म्हणून ही पांच वर्षे मध्यवर्ती सरकारने रेल्वेजकडून मिळणारे उत्पन्न व प्राप्तीवरील कर मिळून होणाऱ्या रकमेपैकी १३ कोटि रुपये स्वतःकडे ठेवावे, असे त्यांनी सुचविले. पांच वर्षांनंतर सहा वर्षेपर्यंत दर-साल एक शतमांशाने ही रकम कमी करण्यांत यावी, म्हणजे प्रांतिक सरकारास प्राप्तीवरील कराचा पुरा वाटा मिळेल, अशी सर. ओटो ह्यांची योजना होती. प्रत्येक प्रांताची वाटणी कोणत्या प्रमाणांत व्हावी, हेहि त्यांनी सुचविले. प्राप्तीवरील कराच्या उत्पन्नापैकी ५०% उत्पन्न प्रांतांच्या वास्तविक वाट्यास यावयाचे, परंतु वर सांगितल्याप्रमाणें पहिली पांच वर्षे मध्यवर्ती सरकारने उत्पन्नाचा निश्चित भाग स्वतःकडे राखून ठेवला. एप्रिल, १९३९ मध्ये ह्या संघर्शात दुरुस्ती करण्यांत आली व रेल्वेजकडून मध्यवर्ती सरकारास मिळावयाची रकम हिशेबात अजीबात न घेण्याचे ठरविण्यांत आले. खासरीज, प्रांतिक सरकारांच्या वाट्यापैकी ४३ कोटि रुपये मध्यवर्ती सरकारास मिळावे, असेहि ठरविले गेले. ही व्यवस्था १९४१-४२ अखेर चालू रहावयाची आहे. त्यानंतर त्यांत दरसाल एक शतमांशाने घट होत जाईल. म्हणजे, रेल्वेजकडून मिळणारे उत्पन्न मध्यवर्ती सरकारास मिळून शिवाय आणखी त्यास प्रांतिक सरकारांच्या वाटणीचीहि खालीलप्रमाणें रकम मिळेल:—

वर्ष	लक्ष रु.
१९४१-४२	४५०
१९४२-४३	३७५
१९४३-४४	३००
१९४४-४५	२२५
१९४५-४६	१५०
१९४६-४७	७५

दि न्यू प्रॉविडेंट इन्शुरन्स कं. लि.

वरील नांवाची एक कंपनी पुणे येथे स्थापन झाली आहे. सामान्य जनतेस प्रॉविडेंट व इंडस्ट्रियल विन्याचा फायदा उप-लब्ध करून देण्याचा तिचा उद्देश आहे. कंपनीच्या बोर्डाचे श्री. एन. जी. पवार, बी. ए., बी. ई., हे अध्यक्ष असून बोर्डाच्या सभासदांत श्री. दाजीसाहेब पटवर्धन, दिवाण बहादुर लिमये, श्री. आर. जी. कुन्ने अॅडव्होकेट, श्री. एम. पी. सोमण (वर्ल्ड-वाईड) इत्यादि नांवें आढळतात. कंपनीचे विमा-संस्थापार श्री. ग. स. मराठे हे आहेत. डापोरेडरानीं प्रत्येकी एक हजारचे भाग घ्यावयाचे आहेत. कंपनीचे अधिकृत व विक्रीस काढलेले भांडवल ५० हजार रुपये आहे. प्रत्येक भाग ५० रुपयांचा आहे.

“ अर्थ ” ग्रन्थमालेंतील पुस्तके

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सहकार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेची लोकप्रिय पुस्तके.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
दुसरी आवृत्ति किं. १ रु. ८ आ.
- २ रिझर्व्ह बँक : किं. १ रु.
- ३ व्यापारी उलाढाली : किं. १ रु.
- * * *

- १ भारतीय अर्थशास्त्र : किं. ५ रु.
- २ अर्थशास्त्र : किं. ३ रु.

अर्थशास्त्र, बँकिंग, सहकार इत्यादि विषयांवरील इतर पुस्तकेहि पुरविली जातील.

अर्थ ग्रन्थमाला, पुणे ६.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

The Co-operators' Book Depot.

9, BAKEHOUSE LANE,
FORT, BOMBAY.

The Only Book Depot of its Kind in India.

Specialising in

Books on Economics, Co-operation, Banking and Finance, Accountancy and Auditing, Commerce, Business Organisation, Rural Reconstruction and allied Subjects.

Books on all Subjects and of all Publishers in India, England and America are readily supplied at the published Prices.

कर्जनिवारण कायदा व संडकरी कायदा

अंमलबजावणीस प्रारंभ

मुंबई प्रांतिक विधिमंडळानें मंजूर केलेला शेतकरी कर्ज-निवारण कायदा व संडकरी कायदा ह्यांच्या अंमलबजावणीस प्रांतांतील कांहीं निवडक भागांत प्रारंभ करण्याचें सरकारनें ठराविलें आहे. ह्या दोन्ही कायदांतील कलमें अत्यंत गुंतागुंतीचीं असून त्यांची अंमलबजावणी सोपी नाही. त्यांच्यामुळे प्रांतांच्या आर्थिक जीवनांत बरीच मोठी क्रांति घडून येईल. सर्वेद प्रांतांत एकदमच त्यांचा अंमल सुरू केला, तर घोटाळा उडून जाईल. सध्याच्या परिस्थितीत तें इष्ट नाही तेव्हां प्रांताच्या कांहीं विशिष्ट भागांतच त्यांच्या अंमलबजावणीस तूर्त प्रारंभ करण्याचें सरकारनें योजिलें आहे. संडकरी कायदा सुरत, ठाणे, पश्चिम सानदेश व धारवाड जिल्हा ह्यांमध्ये व पश्चिम सानदेश, पुणे, सोलापूर, मडोच आणी धारवाड जिल्हा ह्यांमध्ये कर्जनिवारण कायदा अंमलांत यावयाचा आहे. कोणत्या तारखेस अंमलबजावणीस प्रारंभ होणार, तें अद्याप ठरावयाचें आहे.

निवडक बाजारभाव

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर, १९३५ पासून)

सरकारी आणि निमसरकारी रोखे

५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१११-१०
४% १९४३	१०४-१०
३% विनमुदत	९५-१०-६
३% १९४४-५०	१०२-७
३% (१९६३-६५)	९५-०
२% १९४८-५२	९६-१५
४% पोस्ट ट्रेड (लाभ मुदत)	१०८-०
४% मुंबई म्युनिसिपल (लाभ मुदत)	१०७-८
५% व्हेस्टर कर्ज (१९५३-६३)	११५-६
५% व्हेस्टर कर्ज (१९५५)	१२५-०

मंडळ्यांचे भाग

(कॅसातील पहिला आकडा मागाचीं दर्शनी किंमत, दुसरा आकडा बसूल झालेले मांडवल व कॅसामंतरचा आकडा वार्षिक विधिमंडळ दर्शविता.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०)	११%	...	१४१-०
बँक ऑफ चोरोडा (१००-५०)	१०%	...	१०७-०
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५)	९%	...	४४-६
इंफिनिअल बँक (५००)	१२%	...	१५५७-८
बाँबे मॅ. को. बँक (५०)	२ रु.	...	५३-८
रिझर्व बँक (१००)	३%	...	१०५-८

बीज

बीचे ट्रेन्चे ऑर्डि. (५०)	५%	...	१३७-८
कराची (१००)	९%	...	२१५-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१००)	९%	...	२२५-०
दादा पॉवर ऑर्डि. (१०००)	५%	...	१६१०-०
आंध्र पॅटली ऑर्डि. (१०००)	७%	...	१८२०-०

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅस गळणें व टक्कल

ह्यावर अनुभविक उपाय

संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कं., अहमदाबाद

पुण्यांत आल्यावर

सुशिक्षितांनीं सुरू केलेल्या

OUR HOME

या

कमालीच्या स्वच्छ, सात्विक व पुष्टिदायक

निवास भोजनालयांत

उत्तरण्यास या.

मध्यवर्ती, हवाशीर मोकळी जागा व सर्व सुखसोयी

याच एका ठिकाणीं

अनुभवास घेतील.

अडवर होम्स,

६१९ शानवार पेठ, नातूंचे हौदासमोर, पुणे.

दि

बँक ऑफ महाराष्ट्र, लिमिटेड

सर्व तऱ्हेचा बँकिंगचा व्यवहार केला जातो
बँकेची शेअर-विक्री चालू आहे

मुख्य कचेरी

लक्ष्मी रोड, पुणे.

मुंबई शाखा

दलाल स्ट्रीट, कोट

पुणे शाखा

डेकन जिमखाना

राहणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपती चौक

व्यवस्थापक

सरकारी डिप्लोमा मिळाल्यानंतर पुढील प्रॅक्टिस व धंदेशिक्षण घेऊन
जर्निमन टेलर व्हा.

मुदत सहा व महिने, फीसह सर्व खर्च ६० रु., अगदी नवीन विद्यार्थ्यांस
फीसह सर्व ११० रु. मुदत १ वर्ष

पराडकर टेलर्स अँड केडिमी, ६७२ सवाशिव, पुणे.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. व. गो. कर्वे
पुस्तकाच्या सुमारे ३००, किंमत ३ रुपये
या ग्रंथात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले
आहे.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला

बँका आणि त्यांचे व्यवहार

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व श्री. श्री. वा. काळे

दुसरी आवृत्ति

या पुस्तकांत बँकांची घटना, व्यवहार व कामकाजाची पद्धति यांचें सोपपत्तिक विवेचन अत्यंत सोप्या भाषेत केलेलें असून बँकांनीं आपला व्यवहार सुरक्षितपणें व फायदेशीर रीतीनें कसा करावा या बाबतींत अनेक महत्त्वाच्या व उपयुक्त सूचना केल्या आहेत. चलन, हुंडणावळ, आधुनिक तऱ्हेच्या बँका, मध्यवर्ती बँका, सहकारी बँका, सावकारी धंदा, ठेवी, डिस्कॉंट व कर्जे इत्यादि महत्त्वाच्या प्रचलित व व्यावहारिक विषयांची सांगोपांग चर्चा त्यांत आली आहे. सध्याच्या परिस्थितींत प्रत्येक महाराष्ट्रीय नागरिकास बरील प्रश्नांची माहिती अत्यावश्यक असल्यानें मुद्दाम त्यांचें बोधप्रद विवेचन या पुस्तकांत केले आहे. विषयाची मांडणी व विवेचनपद्धति सुलभ असल्यामुळे सदर पुस्तक सर्वसाधारण वाचकांसहि उपयुक्त होणार आहे. क्लिबहुना, त्याचिकरितांच तें सहेतुक लिहिलें आहे, असें म्हणण्यास हरकत नाही. सबब, बँकांचे भागीदार, ठेवीदार, डायरेक्टर, गिऱ्हाडक, व्यवस्थापक आणि नोकर यांनीं विशेषतः हें पुस्तक अवश्य वाचावें.

दुसऱ्या आवृत्तीत आवश्यक त्या नवीन माहितीची भर घालणारी अनेक प्रकरणे समाविष्ट केलीं असून रिझर्व्ह बँकेनें सुचविलेल्या कायद्याच्या मसुद्याचें विवेचनहि त्यांत आलेलें आहे.

किंमत १ रु. ८ आ. टपालसर्च वेगळा.

पुस्तकें मागविण्याचा पत्ता:—(१) व्यवस्थापक, अर्थ ग्रन्थमाला, पुणें ४.

(२) को-ऑपरेटिव्ह बुक डेपो, ९ बेक हाउस लेन, फोर्ट, मुंबई.

रिसबूड ब्रदर्स, टेलर्स

वक्तशीरपणा व फिटिंग ह्याची गॅरंटी

Prop. M. V. Risbud, B. A.

सदाशिव पेठ हौदानजीक, पुणें २.

महिलांचे भरतकाम व विणकामाच्या सामानाचें दुकान

एम्ब्रॉयडरी मार्ट

६१६ शनवार पेठ, पुणें २.

हे पत्र पुणें, पेठ मंजुडा घ. नं. ११५१ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनीं छापिलें व रा. श्रीपाद चामन काळे, ची. ए., यांनीं 'दुर्गाधवास,' मंजुडा, घ. नं. १२४१३, पुणें शहर, वेधें प्रसिद्ध केलें.